

STEREOTYPY PŘEZDÍVEK

Marta Kvíčalová

DEFINICE PŘEZDÍVKY

- Přezdívkou označujeme „doplňkové vlastní jméno (nejčastěji antroponymum), které je obvykle individuální a nedědičné. Vznik přezdívky je náhodně motivován různými okolnostmi, jež se libovolně dotýkají pojmenovávané osoby (pojmenovávaného objektu). Kromě jiných aktivních propriálních funkcí má přezdívka jako svou typickou funkci především funkci charakterizační (deskriptivní).“ (PASTYŘÍK 2005: 124)

KLASIFIKACE PŘEZDÍVEK

- Přezdívky vzniklé z osobních jmen;
- Přezdívky podle vzhledu a tělesných vlastností nositele;
- Přezdívky podle chování, povahy, charakteru;
- Přezdívky podle zálib a preferencí nositele;
- Přezdívky podle literárních, filmových, pohádkových postav;
- Přezdívky vzniklé z tzv. přeřeknutí a častých průpovědek;
- Přezdívka podle rodinných příslušníků, podle původu;
- Přezdívky vzniklé na základě příhody, neobvyklé situace;

STEREOTYPY V TVOŘENÍ PŘEZDÍVEK

- Přezdívky podle vzhledu a tělesných vlastností nositele: *Šampón, Ježek, Zrzek, Nosál, Veverka, Bobr, Bidlo, Prcek, Eiffelovka, Žirafa*;
- Přezdívky podle chování, povahy, charakteru, zájmů, koníčku, vlastností, schopností a zájmů: *Barbie, Cvokin, Smíšek, Chemik, Inženýr, Rytíř, Kecal, Drak, Lump, Einstein, Žárovka, Blesk, Wikipedie*;
- Přezdívky podle fyzické zdatnosti, úspěchu ve sportu: *Blesk, Speedy*;
- Přezdívky podle literárních postav: *Rychlonožka, Mája, Pipi*;

1. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ Z OSOBNÍCH JMEN

1.1 Přezdívky vzniklé z rodných jmen:

- deformací hláskového skladu výchozího jména, obvykle bez nového lexikálního významu: *Baryk* – Barbora, *Eráč* – Erik;
- krácením části jména: *Jir* – Jiří, *Lil* – Liliana, *Krys* – Kristián, *Liška* – Eliška, *Ora* – Barbora;
- záměnou první hlásky a rýmováním: *Čárka* – Šárka, *Sirka* – Mirka, *Penny* – Denny;
- přesmyknutím hlásek: *Šada* – Dáša, *Šumilka* – Miluška; obrácením sledu hlásek: *Anýt* – Týna; *Aténa* – Aneta;
- protezí: *Jamajka* – Majka, *Holina* – Olina, *Šmíra* – Míra;
- záměnou české a cizí varianty téhož jména: *Carlos* – Karel, *Johny* – Jan, *José* – Josef, *André* – Ondřej, příp. *Marcenzo* – Marek, *Wendy* – Vendula, *Tess* – Tereza, *Verona* – Veronika).

1. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ Z OSOBNÍCH JMEN

1.2 Přezdívky vzniklé z příjmení:

- deformací hláskového skladu oficiální podoby příjmení: *Kubizna* – Kubíková, *Bary* – Bareš, *Dvořka* – Dvořáková, *Kašpra* – Kašpárek;
- krácením části jména: *Eli* – Eliáš, *Kili* – Kilián, *Koko* – Kokožková, *Off* – Offeritz;
- protezí: *Krůta* – Růta, *Bafalák* – Falák, *Popkorn* – Korn;
- rýmováním: *Bubina* – Kubina, *Mošna* – Hošna;
- jako sémantická spojení: *Kocour* – Macek, *Vacátko* – Rada;
- protiklady: *Čist* – Špína;

1. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ Z OSOBNÍCH JMEN

- Souřadné páry (většinou žertovné): *Bábinka* – Dědková, *Jablko* – Hruška; *Bříza* – Topol, *Hřib* – Klouzek, *Kormorán* – Pelikán, *Jahoda* – Malina;
- Synonymní dvojice: *Pytlík* – Sak; *Haksna* – Noha, *Robátko* – Dítě, *Sutr* – Kámen;
- Logické páry třída – druh: *Brouk* – Chroust, *Plevel* – Kopřiva;
- Asociační a doplňkové vztahy ve významových polích: *Houska* – Pekař, *Sklenička* – Sklenář; *Zába* – Čáp, *Bača* – Beránek;
- Odkazy na aktuální společenské dění: *Becher* – Zeman;
- „překlady“ z cizích / do cizích jazyků: *Červová* – Wormová, *Heretic* – Kacíř, *Kámen* – Stein, *Rocky* – Skála)

1. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ Z OSOBNÍCH JMEN

- 1.3 Přezdívky vzniklé z rodného jména a příjmení zároveň:
- vznikají pouhou záměnou jedné nebo několika málo hlásek: *Čuba* – Kuba Č., *Lukač* – Lukáš Číl;
- spojením začátků jednotlivých jmen: *Eduš* – Eva Dušková, *Marylin* – Marie Linecká, *Keliška* – Kelná Eliška;
- přezdívky podle monogramu: *Dydý* – David Dohnal, *Tétéčko* – podle monogramu T. T.;

2. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ PODLE VZHLEDU A TĚLESNÝCH VLASTNOSTÍ NOSITELE

- 2.1 Přezdívky podle vzhledu nositele: *Angel, Baron, Strašák, Šmudlinka, Albín, Topinka*;
- 2.2 Přezdívky podle účesu nebo barvy a kvality vlasů nositele: *Culík, Ariela, Ovečkin, Rusalka, Masták*;
- 2.3 Přezdívky podle obličeje, nosu, zubů, očí, uší: *Chobot, Pinokio, Jerry, Upír, Kozel, Číňanka, Gejša, Mefisto, Micina, Sloník, Ušák*;
- 2.4 Přezdívky podle tělesných proporcí, postavy: *Bejk, Komár, Hobit, Soudek*;
- 2.5 Přezdívky podle optické či dentální pomůcky: *Želízko, Optik, Harry Potter, Püllitr*;

3. PŘEZDÍVKY PODLE ZÁJMŮ A ZÁLIB

- 3.1 Podle oblíbeného jídla: *Bramborák, Cukr, Lentilka, Hami, Žužu*;
- 3.2 Podle oblíbeného zvířete: *Beruška, Želva, Kuře, Myška*;
- 3.3 Podle typické nebo oblíbené barvy oblečení: *Banán, Karkulín, Black*;
- 3.4 Podle oblíbeného talismanu, věci: *Myš, Mušle*;

4. PŘEZDÍVKY PODLE LITERÁRNÍCH A FILMOVÝCH HRDINŮ, POHÁDKOVÝCH POSTAV

- Literární postavy: *Bagheera, Červenáček, Mauglí, Merlin, Štětináč*;
- Pohádkové postavy: *Bob, Škubánek, Čertík, Rákosníček, Lískulka*;
- Zahraniční kreslení hrdinové: *Shrek, Olaf, Soptík, Mumínek, Pocahontas, Bárt*;
- Filmoví hrdinové: *Legolas, Rambo, Fantomas, Frodo*;
- Karnevalové masky: *Beruška, Červík, Kobra, Santa, Sobík; Mach, Golem, Sněhurka*;

5. PŘEZDÍVKY VZNIKLÉ Z TZV. PŘEŘEKNUTÍ A PRŮPOVÍDEK

- Přezdívky, které vznikly přeřeknutím:
oslovení *Mejdlo* namísto Majdo;
mylné oslovení Tomáše jménem *Lukáš*;
- Časté opakování slova: *Ježíš, Katastrofa*;
- Nepochopení slov, jejich špatné užití:
Máslo, Mouk, Ibajo, Čína;

6. PŘEZDÍVKY PODLE PŘÍBUZNOSTI ČI JINÉ SOCIÁLNÍ VAZBY, PODLE PŮVODU

- Spoluzák, který se přistěhoval / dlouho žil v zahraničí: *Angličák, English, Johnny English; Katolík, Kalašnikov*;
- Přezdívka podle sourozenců: *Moučník* – bratr *Mouky*; *Dusík* – bratr *Vodíka*, *Párátko* – bratr *Bidla*;
- Podle kamarádovy přezdívky: *Neutron* – kamarád *Elektrona*;

7. PŘEZDÍVKY PODLE POVAHY, CHOVÁNÍ, VLASTNOSTI NEBO KONÍČKU NOSITELE

- 7.1 Přezdívky podle povahy a charakteru: *Chaos, Funny, Žralok, Delissa, Číl*;
- 7.2 Přezdívky podle zájmu, koníčku: *Nero, Pastelka, Knihomolka*;
- 7.3 Přezdívky podle chování, temperamentu, hlučnosti a výřečnosti: *Rádio, Slepíčka, Rapl, Vichřice, Hirošima*;
- 7.4 Přezdívky podle vlastností a schopností, znalostí: *Elektron, Profesor, Učitelka*;
- 7.5 Přezdívky podle fyzické zdatnosti, úspěchu ve sportu: *Potápka, Eso, Díra*;

8. DALŠÍ SKUPINY PŘEZDÍVEK

8.1 Přezdívky vzniklé na základě příhody, neobvyklé či pamětihodné situace:

- *Čenda, Florenc;*
- *Urinal, Čurda, Žumpička;*
- *Bezzubka;*
- *Kájínek, Zeman;*
- *Letadlo, Kiwi, Grapefruit, Flek;*

Děkuji za pozornost

PhDr. Marta Kvíčalová, Ph. D.
Katedra českého jazyka PedF UK v Praze
marta.kvicalova@seznam.cz

POUŽITÁ LITERATURA

PASTYŘÍK, S.: K současným přezdívám a jejich třídění. In: CHÝLOVÁ H. (Eds.): Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 25. 9. 2003, Plzeň: 2005, s. 123 – 126. ISBN 80-7043-359-0.

